

Kitap Tanıtımları

Book Reviews

Selim İleri'nin Edebiyatı 50. Yılı: O AŞK DİNMEDİ

Gülçin OKTAY*

Ayşe Sarısayın, Selim İleri (2017).

O Aşk Dinmedi: Edebiyatı 50. Yıl,

İstanbul: Everest Yayınları, 471 s.

Selim İleri, edebiyat dünyasına 1967 yılında *Yeni Ufuklar* dergisinde yayınladığı bir yazıyla adım atmış; Türk edebiyatında roman, hikâye, deneme, şiir, inceleme, senaryo, oyun gibi pek çok türde eserler vermiş ve vermekte olan bir yazar. Bu yıl edebiyatta ellinci yılını kutlayan İleri, bu kez okurlarının karşısına söyleşiyi Ayşe Sarısayın'ın gerçekleştirdiği *O Aşk Dinmedi* adlı "nehir söyleşi" kitabıyla çıkıyor. Bu, Handan Şenköken'in sorularıyla ilerleyen *Anılar: İssiz ve yağmurlu'dan* (2002) sonra İleri ile yapılan ikinci söyleşi kitabı.

O Aşk Dinmedi kitabının kapağında Selim İleri'nin kullanılmaktan vazgeçemediği daktilosunun resmi ve yazarın elli yıllık silueti ön plana çıkıyor. Kitabın kapağı, yazarın eski kitaplarının yeni basımlarının kapaklarını tasarlayan Füsün Turcan Elmasoğlu tarafından hazırlanmış. Her ne kadar Selim İleri, kendi kitaplarına kapaklar hazırlamış olsa da, tasarımlarının birbirine benzediğini düşünerek bu işten vazgeçmiş ve kitaplarını profesyonel ellere emanet etmiş. Böylece yazarın ellinci yılı için görsel bir karşılık da bulan kitap, okuyucusuna bez ciltli ve ciltsiz olarak iki şekilde sunuluyor.

Kitap, Ayşe Sarısayın'ın *Sunuş* yazısında da belirttiği gibi "edebiyatı bir varoluş biçimi, varoluş nedeni" (s. 9) olarak gören Selim İleri'nin edebiyata karşı bitmeyen aşkını, tutkusunu ele alıyor. Başlangıçta bir "nehir söyleşi" yapmak amacıyla yola çıkmışsa da kitap, bir süre sonra bu akıntıdan uzaklaşarak kendi yolunu buluyor. Bu kitabın diğer nehir söyleşi kitaplarından ayrılan yanı, söyleşilerin başında Selim İleri'nin kitaplarından konuyla alakalı alıntılar yapılması. Ayrıca Selim İleri bir önceki söyleşi kitabını bir vesileyle anarken bu tarza "ırmak söyleşi" diyor ve "ben nehir söyleşi demiyorum"(s. 243) diyerek –sebebini söylemese de- bu konudaki tercihini belli ediyor. Sadece söyleşi esnasında anlatılanlarla sınırlı olan ve bu yönüyle biyografiden ayrılan "nehir söyleşi", ele alınan kişinin dünyasına değinmek ve bu dünyayı anlatırken kişiyi özgür bırakmak açısından önemli bir tür.

* Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, oktaygulcin@gmail.com ve oktaygulcin@comu.edu.tr.

Bu anlamda nesnel değil de öznel bir tür olduğunu vurgulamak gerek. 2000 yılında İş Kültür Yayınları'nın yöneticisi Mürşit Balabanlılar'ın ortaya çıkardığı tür, uzun ve akıcı olması sebebiyle “nehir” olarak isimlendirilmiş ve yaratıcısı tarafından bir sözlü tarih çalışması olarak düşünülmüş. *O Aşk Dinmedi* örneği üzerinden düşünürsek okuyucuyu yazarla yazarı da -söyleşi yapan aracılığıyla- okurla canlı canlı buluşturan bu tür, bir yaşamı ve bu yaşamda filizlenen yaratma süreçlerini, var olma sancılarını ele alması bakımından önemli.

O Aşk Dinmedi adlı söyleşi kitabı Ayşe Sarısayın'ın sorularıyla 4 Şubat 2016 günü Arnavutköy Vira-Vira'da başlıyor ve Selim İleri'nin verdiği cevaplarla bir nehir gibi akıp her soruyla daha da çok kollara ayrılarak 16 Kasım 2016'da noktalanıyor. Kimi zaman bireysel yoğunluklar kimi zaman da ülkenin çalkantılı süreçleriyle kesintilere uğrayan söyleşi, 2017 yılının Ocak ayında okurlarıyla Everest Yayınları aracılığıyla buluşuyor.

“İlk Acılar” kısmıyla başlayan kitap, Selim İleri'nin yazarlık sürecini etkileyen aile ve çocukluk anlarına yer veriyor. Söyleşi, “Okuma Yolculuğu” başlığıyla yazarın ilk okuduğu kitaplar, edebî dünyasını etkileyen yazarlarla devam ediyor. Selim İleri'nin kitaplarının ele alındığı kısımlara gelmeden önce, yazarın dergilerde yazdığı yazılar, bu yazıları yayınlama süreçleri, kültür-sanat çevrelerinden tanıdıkları ve hayatının bu aşamasında yaşadıkları “Dergiler” bölümünde aktarılıyor. Yazarlığına etki eden bu ilk süreçlerden sonra Selim İleri eserleri, arkasında yatan hikâyeleri ve bunların yansımalarını belli eden alıntılarla kronolojik olarak ele alınıyor. Bu sebeple, her bölüm, bahsedilecek eserden birkaç alıntı, ardından da bu eser hakkında eleştirmenlerin yaptığı değerlendirmelerle başlıyor. Kitaplarla ilgili bu alıntılardan sonra söyleşiye Ayşe Sarısayın'ın sorularıyla devam ediliyor. Ayşe Sarısayın'ın Behçet Necatigil'in kızı olması sebebiyle, söyleşi boyunca Necatigil'in şiirleri sıkça anılıyor ve böylece konuşma daha da zenginleşiyor. Söyleşi, bu ilk bölümlerden sonra, yazarın 1968 yılında yayınlanan ilk öykü kitabı *Cumartesi Yalnızlığı* ile başlıyor. Babasına ithaf ettiği bu kitap üzerine konuşan İleri, “bir yol arayışı” (s. 65) kitabı diyerek yazma sürecinde karşılaştığı sıkıntıları, kitap basıldıktan sonra gördüğü ilgisizliği anlatıyor. İleri, Ayşe Sarısayın'ın sorularının hatırlattıklarıyla kitap hakkında yapılan yorumlardan ve kendisini etkileyen yazarlardan bahsediyor. Söyleşide izlenen bu yol -küçük farklılıklarla da olsa- *Pastırma Yazı* (1975), *Bir Deniz Eteklerinde* (1980), *Son Yaz Akşamı* (1983), *Fotoğrafi Sana Gönderiyorum* (2006), *Yağmur Akşamları* (2011) adlı öykü kitaplarında da sürdürülüyor.

1973 yılında yayınlanan *Destan Gönüller* romanı ise Selim İleri'nin roman dünyasına açılan ilk eseri olması sebebiyle detaylı bir şekilde ele alınıyor. *Cumartesi Yalnızlığı*, *Pastırma Yazı* ve *Destan Gönüller* kitaplarının ardından İleri, bir karamsarlık dönemine girdiğini itiraf ediyor. Bu dönem, yazarın, Hukuk Fakültesi'ni bıraktığı, neyle geçineceğinin belirsiz olduğu, toplumsal olarak da siyasî çalkantıların hayli belirgin olduğu yıllar. Ancak yazar, bu sıkıntılı dönemleri aşmanın tek çaresini yazarlıkta görüyor ve bu karmaşık ortamın verdiği sıkıntıyla *Dostlukların Son Günü* romanını yazdığından bahsediyor. 1975 yılında *Sait Faik Hikâye Armağanı*'nı alan bu roman vesilesiyle İleri, ödüle layık görülme sürecini ve bu süreçte yaşadıklarını anlatıyor.

Söyleşide, isim babasının Attila İlhan olduğu *Her Gece Bodrum* (1976) romanı da detaylı bir şekilde irdelenenlerden. İleri, yayınlanmasından kırk yıl geçmiş, “en çok basılan, en çok bilinen kitabım” (s. 118) dediği bu romanı ve romanın yayınlanma süreci üzerine hatırladıklarını anlatıyor. *Her Gece Bodrum* kitabı ile beraber “Bodrum Dörtlemesi” olarak

kabul edilen *Ölüm İlişleri* (1979), *Cehennem Kraliçesi* (1980), *Bir Akşam Alacası* (1980) romanları da yazarın en çok okunan ve içerisinde bulunan cinsellik, bireysellik izlekleriyle en çok eleştirilen romanları olması sebebiyle konuşulanlar arasında. İleri'nin en çok üzerinde durduğu noktalardan biri de Attila İlhan'ın yazarlık sürecine olan katkıları.

“Geçmiş, Bir Daha Geri Gelmeyecek Zamanlar” dizisinin *Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın* (1991), *Gramofon Hâlâ Çalıyor* (1995), *Cemil Şevket Bey, Aynalı Dolaba İki El Revolver* (1997), *Solmaz Hanım Kimsesiz Okurlar İçin* (2000), *Daha Dün* (2008) adlı romanları da kronoloji içerisinde ele alınan romanlar. Ayrıca yazarın üçleme olması amacıyla yazdığı, “Selim İleri'nin Tozlu Aşk Romanları” serisinin *Ölünceye Kadar Seninim* (1983), *Hayal ve Istrap* (1986), *Kafes* (1987) adlı romanları da okuyucuyla buluşma ve değerlendirilme süreçleriyle ele alınan diğer romanlar. Bunun dışında *Aşk-ı Memnu* romanının son cümlesinden esinlenerek yazılan *Yaşarken ve Ölürken* (1981), *Yalancı Şafak* (1984), siyasi parodi romanı *Saz, Caz, Dügün, Varyete* (1984), *Yarın Yapayalnız* (2004), *Orhan Kemal Ödülü*'ne layık görülen *Bu Yaz Ayrılığın İlk Yazı Olacak* (2001), *Ada, Her Yalnızlık Gibi* (1999), *Hepsi Alev* (2007), Halil Vedat'ın trajik intiharına değinilen *Kırık Deniz Kabukları* (1994) ve son romanı *Mel'un/Bir Us Yarılması* (2013) İleri'nin edebiyata karşı dinmeyen aşkının ispatı niteliğinde üzerinde durulanlar.

“Başaramışların hikâyesini her şeyden daha çok önemsiyordum” (s. 267) diyen Selim İleri, yukarıda isimlerini saydığımız romanlarından bahsederek “başaramamış” insanların hayatına dikkat çekmeyi amaçlıyor. Bu romanlar, söyleşinin kronolojik anlatımıyla değerlendirildiğinde yazarın unutulmuş yazarları tanıtmaya isteğinin ve tutkusunun ne kadar güçlü olduğuna işaret ediyor. Nitekim İleri, edebiyatın unutulmuş şairleri, romancıları ve hikâyecilerinin içinde “yürek burgusu” (s. 147) yarattığını ifade ederek bu tutkunun hayatındaki vazgeçilmezliğine değiniyor. Bu sebeple, kıyıda kalmış, genç nesiller tarafından unutulmuş Nahid Sırrı, Kenan Hulusi, Ümran Nazif, Abdülhak Şinasi Hisar, Halid Ziya, Abdülhak Hamid, Lüsyan, Ahmet Haşim, Belgin Doruk, Cahide Sonku gibi isimler yazarın öykü ve romanlarında sıkça geçiyor ve söyleşide bir kez daha gündeme getiriliyor.

O Aşk Dinmedi kitabında, Selim İleri'nin sadece romanları değil *Çağdaşlık Sorunları* (1978), *Aşk-ı Memnu ya da Uzun Bir Kışın Siyah Günleri* (1981), *Düşünce ve Duyarlık* (1982), *Kamelyasız Kadınlar* (1983), *Seni Çok Özledim* (1986), *O Yakamoz Söner* (1987), *Kırık İnceliklerin Şairi: Behçet Necatigil* (1999), *Uzak, Hep Uzak* (2003), *Edebiyatımızda Sevdiğim Romanlar Kılavuzu* (2016) gibi deneme, eleştiri ve inceleme kitapları da ele alınıyor. “Seçmeler” başlığında 1992 yılında yazdığı *Abdülhak Şinasi Hisar*, 1993 yılında yazdığı *Halide Edip Adivar* kitapları da unutulmayanlardan.

Söyleşide, İleri'nin çocukluğunu ve tüm hayatını geçirdiği İstanbul ve bu şehre olan aşkı *İstanbul Yalnızlığı* (1989), *Yıldızlar Altında İstanbul* (1998), *İstanbul Seni Unutmadım* (2001), *İstanbul'un Sandık Odası* (2004), *Türkiye Yazarlar Birliği Hatıra Ödülü*, *İstanbul Hatıralar Kolonyası* (2006), *İstanbul Lâle ile Sümbül* (2007), *İstanbul'un Tramvayları Dan Dan!* (2008), *İstanbul, İlk Romanımda Leylâk* (2009), *Yaşadığım İstanbul* (2012), *İstanbul Mayıs'ta Bir Akşamdı* (2014), *İstanbul Bu Gece Yine Sensiz* (2016) adlı kitaplarından yola çıkılarak konuşuluyor ve bu kitaplar, bir kentin bir ömre etkileri bağlamında değerlendiriliyor.

“Oburcu'lar” başlığı altında yazarın, *Evimizin Tek İstakozu* (2000), *Oburcuğun Edebiyat Kitabı* (2002), *Rüyamdaki Sofralar* (2003) adlı yemek-anı kitaplarından bahsediliyor. Bu kitaplar ile İleri, çocukluk, gençlik dönemlerinin tatlarını okuyucuyla buluşturma amacı gü-

tüğünü ancak kitabın edebî çevreler tarafından eleştirildiğini anlatıyor. İstanbul ve yemek kitaplarının dışında, yazarın, *1982 yılı Sinema Yazarları Derneği En İyi Senaryo Ödülü'*nü kazanan ilk ve tek senaryo kitabı *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* (1983), "yine" ilk ve tek şiir kitabı *Ayışığı* (1987), iki oyundan oluşan *Cahide: Ölüm ve Elmas* (1995), anılarından bahsettiği *Kar Yağıyor Hayatıma* (2005) adlı az bilinen kitapları kısaca da olsa konuşuluyor.

Son olarak söyleşi, "Bu Kitap" başlığıyla *O Aşk Dinmedi* kitabının geneli üzerine yapılan değerlendirmeye ve *Dizin* bölümüyle sonlandırılıyor. Söyleşi, Selim İleri eserlerini tek tek ele alması sebebiyle hem akademik araştırmacılara hem de yazarı tanımak isteyen okurlara hitap ediyor. Söyleşinin eleştirilecek noktası ise, yazarın bütün eserlerini konuşma kaygısıyla kronolojik bir yöntemi benimsemesi ve bu yöntemin de bir süre sonra bölümler içerisinde tekrara düşülmesine sebep olması. Oysa lafın lafı açtığı, görsel malzemenin de bol olduğu *Anılar: ıssız ve yağmurlu* kitabında nehir söyleşi türünün tüm akıcılığı ortaya çıkarken *O Aşk Dinmedi* kitabı kronolojinin kısır yapısına hapsediliyor. Bu kaygıların akıcılığı sekteye uğratmasına rağmen söyleşi, Selim İleri'nin –tüm etkileriyle– edebiyat dünyasına tanık olmak isteyenler için kaynak olarak başvurulabilecek bir eser.